

Museum Stavanger: Nytt Norsk grafisk museum

«Møte i Gamle Stavanger» – møteplass for industrihistorie, publikum, beboere, foreninger og næringsliv.

Innhold

Forord.....	2
Suksesskriterier for prosjektet.....	3
Om Norsk grafisk museum	4
Publikumsundersøkelse	5
Gevinster ved samlokalisering	8
Utforming av anlegget.....	10
Museets utstillinger, formidling og aktiviteter.....	14
Kostnader og finansiering.....	17
Oppfølging og framdrift	18
Referanser.....	20
Vedlegg.....	21

Nybygget for Norsk grafisk museum sett fra Valbergtårnet på motsatt side av Vågen i Stavanger.

Forord

*Museum for trykkekunstens og den grafiske industriens betydning
i samfunnet – lokalt og globalt.
Samlokalisering av to industrimuseer med et nybygg tilknyttet
Norsk hermetikkmuseum i Gamle Stavanger.*

Norsk grafisk museum ble stiftet i 1991, og hadde i over tjue år sine utstillinger og maskiner i drift i en gammel hermetikkklagerbygning i Sandvigå 11 i Stavanger. Bygningen og området rundt ble omregulert til hotellutbygging, og siden 2011 har Museum Stavanger (MUST) jobbet for at Norsk grafisk museum skal samlokaliseres med Norsk hermetikkmuseum i Gamle Stavanger, med et nybygg i hermetikkmuseets bakgård.

Nye lokaler for Norsk grafisk museum er en prioritert sak for perioden 2013–2016 i Stavanger kommunes *Kulturarenaplan 2013–2025*, og i museets egen strategiplan for bygg og anlegg 2014–2025. Det er utarbeidet et omfattende romprogram for nybygget og innholdet i det, som i dialog med Byantikvar, Byplansjef og beboere i Gamle Stavanger er i stadig utvikling.

Våren 2015 arrangerte MUST en begrenset arkitektkonkurranse for nybygg i bakgården til Norsk hermetikkmuseum, der utkastet fra Eder Biesel Arkitekter (Stavanger) ble valgt som vinner. Det arbeides for tiden videre med reguleringssak i Stavanger kommune, og romprogrammet skal utvikles til et byggeprogram i samarbeid med arkitektene og kommunen. Det nye museet tilpasses bakgården og tar hensyn til bebyggelsen i Gamle Stavanger.

Frem til Norsk grafisk museum kan flytte inn i nye lokaler er museet pakket ned og stengt for publikum – med unntak av noen trykkerimaskiner som museets venneforening holder i drift i et midlertidig lokale. Vi ser fram til å kunne åpne museet for publikum igjen i nye, spennende lokaler, og sikter på grunnsteinsnedleggelse i 2017.

Stavanger, 16. februar 2016.

Suksesskriterier for prosjektet

Samlokalisering av Norsk grafisk museum og Norsk hermetikkmuseum med utgangspunkt i felles industrihistorie fra Stavanger, gir stor synergieffekt innen utstillinger, aktiviteter, formidling og økonomisk drift. Den autentiske hermetikkfabrikken der Hermetikkmuseum er lokalisert blir tilrettelegging for alle med heis i nybygg og tilgang inn i den gamle fabrikken. Bedre fasiliteter og tilfredsstillende lokaler fører til mer utleie og større inntjening for museet.

Disse to museene sammen med Stavanger maritime museum blir «Museene i Gamle Stavanger», som alle forteller byens industri- og næringshistorie. Synergieffekt mellom disse museene gir spennende formidlingsopplegg der hele bydelen Gamle Stavanger tas i bruk som formidlingsarena.

Det eksisterende hermetikkmuseet [t.h.] og nybygget for grafisk museum [t.v.] føyes sammen med felles publikumsområder og -fasiliteter.

Det nye museumsbygget skal;

- skape formidlingsmessige og faglige synergier på tvers av museer og andre institusjoner
- fremskaffe og formidle kunnskap om byens industrihistorie
- tilby samfunnsaktuelle og attraktive skiftene utstillinger, aktiviteter og arrangement som engasjerer et bredt publikum
- skape god møteplass for samarbeidsparter lag og foreninger
- skape et godt offentlig rom for beboere i Gamle Stavanger og lokalsamfunnet på dag- og kveldstid
- utvide kulturaksen med visningssted og møteplass for kultur, kunst i Gamle Stavanger

Det nye museumskomplekset fører til;

- synergier på tvers der fellesskap gir faglig, publikumsmessige og økonomisk gevinst
- bedre økonomisk drift og vedlikehold av museene
- økt inntekt ved drift av kafe og butikk samt utleie av møterom
- tilfredsstillende krav til universell utforming i begge museer
- utvidet samarbeid med andre innen forskning, formidling samt gjennom sambruk av maskiner og utstyr

Om Norsk grafisk museum

Museum Stavanger i dag

Museum Stavanger består av ti museer: Stavanger museum med kulturhistoriske og naturhistoriske utstillinger, lystgården og kongeboligen Ledaal, redervillaen Breidablikk, Stavanger skolemuseum, Norsk barnemuseum, Utstein kloster, Stavanger kunstmuseum, Stavanger maritime museum, Norsk hermetikkmuseum og Norsk grafisk museum.

Museene er lokalisert i flere eldre bygninger som ikke har blitt rehabilitert de siste 40 årene, bortsett fra Ledaal. Det er mangler i forhold til HMS og universell utforming i de fleste bygninger. Utstillinger, resepsjon, kafé, og sanitæranlegg holder ikke dagens standard. Det stilles i dag store krav til museene om høyere besøkstall og bedre inntjening. Og de besøkende stiller høye krav til utstillinger, aktiviteter og publikumsfasiliteter. For å imøtekomme disse kravene må museene fornyes.

Hvorfor et grafisk museum i Stavanger?

Grafisk industri i Stavanger vokste frem parallelt med hermetikkindustrien, og bare Oslo har hatt et større grafisk miljø i Norge. Det var den litografiske produksjonen av etiketter og emballasje til hermetikkindustrien som la grunnlaget for den sterke grafiske industrien i Stavanger. Men parallelt vokste det også frem behov for andre typer trykksaker til bedriftene, flere aviser i den voksende byen, og trykkerier og forlag som utga bøker og kalendere m.m. Dermed har også boktrykkteknikken vært viktig i Stavangers grafiske industri.

Fra 1980-tallet jobbet man for å etablere et trykkerimuseum i Stavanger. Pådrivere og bidragsytere var daværende byantikvar Unnleiv Bergsgard, Stavanger Grafiske Fagforenings kulturutvalg, Grafiske Bedrifter avd. Rogaland samt frivillige utenfor foreningene. I samarbeid med Stavanger kommune og med økonomisk støtte fra Norsk kulturråd ble Norsk grafisk museum etablert i 1991, og kunne åpnes høsten 1993 i Sandvigå 24 (nå 11). Her ble det drevet «levende museum» der en aktiv venneforening med en dugnadsgjeng på 10-12 personer vedlikeholdt og driftet trykkpresser til

glede for elever og andre besøkende, og man samarbeidet med flere kunstnere på ulike prosjekter.

Museet leide lokalene i Sandvigå 11 av Stavanger kommune, men flyttet i 2014 fordi kommunen satte bygningen for salg. Museet er nå pakket ned og befinner seg på lager i påvente av nye permanente lokaler. Venneforeningens dugnadsgjeng holder fortsatt et utvalg maskiner i drift, så vi unngår at stillstand i maskinene forårsaker ødeleggelser ved lagring. Drift er det beste vedlikehold.

Tidligere typograf Torstein Sæbø, en av venneforeningens frivillige i aksjon i Sandvigå 24.

Fremtidens museum

I de nye utstillingene vil vi vektlegge skriftkulturens og trykkekunstens betydning i samfunnet. Vi skal lage utstillinger og formidling som utfordrer og oppfordrer til dialog og diskusjon rundt det trykte ord og bilde. Vi skal ta skriftkultur, kunnskapsspredning, demokratiutvikling og ytringsfrihet på alvor. Utstillingene skal ta opp aktuelle spørsmål rundt det skrevne ords sprengkraft i nåtid og framtid, og i sosiale medier. Hvor lett meninger spres nasjonalt, internasjonalt og hvilke positive og negative konsekvenser dette får for enkeltmennesket, landet og verden.

Det nye museet vil gi de besøkende en bedre totalopplevelse. Vi skal skape et nytt og godt offentlig rom for lokalsamfunnet. Vi skal samarbeide med lag og foreninger, Grafisk verksted, Stavanger kulturhus Sølvberget, universitetet og avisene om aktiviteter og kurs. Museet er viktig i den nye Sentrumsplanen som et utvidet bevegelsesmønsteret i Gamle Stavanger mot Løkkeveien. Dette grepet vil også utvide kulturaksen mellom sentrum og Bjergsted med visningssted og møteplass for kunst og kultur i Gamle Stavanger.

Publikumsundersøkelse

Norsk hermetikkmuseum

Norsk hermetikkmuseum holder til i en bygning der det var garveri på 1800-tallet og hermetikkfabrikk ca. 1910-1960. I 1982 åpnet museet dørene for publikum inn til en autentisk fabrikk der maskinene ennå kan brukes.

Det er ikke mange slike museer i Norge som kan vise arbeidet i hermetikkindustrien i autentiske lokaler, eller i andre autentiske fabrikker. Det er derfor viktig å verne om slike museer. Det betinger at det gjøres minst mulig bygningsendringer i selve den opprinnelige fabrikk.

Norsk hermetikkmuseum, nåværende hovedinngang fra Øvre Strandgate.

Norsk hermetikkmuseum hadde vel 41 000 besøkende i 2015. Under søndags-arrangementet «Julemarked i Gamle Stavanger» var det over 3000 besøkende på museet. Kapasiteten er sprengt, resepsjonen er liten, det er ikke godkjente kaféfasiliteter, museet har ikke heis til utstillingene i 2. etasje, og det er kun to toaletter. Det er ikke mulig å endre på dette i de nåværende autentiske fabrikklokaler da denne er vernet. For å kunne opprettholde drift i dette populære museet må det utvides for å tilfredsstille kravene. En samlokalisering med Norsk grafisk museum er da den beste løsning.

Norsk hermetikkmuseum sett fra gårdsrommet/Andasmauet.

Besøksutvikling ved Norsk hermetikkmuseum

Tabellen under viser utviklingen av besøkstallene ved Norsk hermetikkmuseum etter konsolideringen med Museum Stavanger.

År	Besøk	Ansatt	Personale – Merknader Faste «røyke brisling dager»
2009	14 470	2,5	En konservator/ leder, en kombinert «røyker», registrering/renhold/ vedlikehold og en 50% pedagog/vert.
2010	17 549	2,5	MUST konsolidering avd. for Sjøfart og industri -Stavanger sjøfartsmuseum, Norsk hermetikkmuseum og Norsk grafisk museum.
2011	16 218	3	Organisasjonsendring; felles administrasjonstjenester og ny kommunikasjonsleder på MUST fokus på markedsføring skoleformidling, tilsatt renholder.
2012	33 215	3,5	Ny adm.dir MUST, utvikling av organisasjon, pedagog 100 %, økt publikumstilbud, flere verter til omvisninger, felles billett og brosjyre for museene i avd. 30-års jubileum, aktive i media, utvidet åpningstider, åpnet arbeiderboligen for publikum, nasjonal og internasjonal oppmerksomhet gjennom media og TV. Nevnes kan: http://digitalnomad.nationalgeographic.com/2012/05/22/stavanger-for-kids/ http://www.lonelyplanet.com/norway/bergen-and-the-western-fjords/stavanger/sights/museum/canning-museum#ixzz1wunBhl1K Flere Cruise-båter i Stavanger og enda tettere kontakt med GuideCompaniet og andre omvisere i Stavanger by.
2013	30 454	3,5	Stadig flere lokale kjenner museet, gode formidlingstilbud, dårlig museumsvær, litt mindre medieomtale i 2013.
2014	37 511	4,5	Tilsatt samlingsforvalter/Røyker og fast vert, flere aktiviteter for skoler og familier og flere verter for omvisning.
2015	41 634	4,5	Flere publikumsarrangement og nytt tilrettelagt formidlingstilbud for barn med handicap, «Super sans».
2016>	>60 000		Ved samlokalisering antar vi at besøkstallet vil stige til over 60.000 årlig

Nedgangstider i arbeidsmarkedet har gitt økt fokus på Stavanger-historie, spesielt hvordan hermetikkindustrien i sin tid bidrog til økonomisk oppgang. Det er også fokus på registrering av industrielle kulturminner fra denne perioden. Museet og museets personale tas med i dokumentasjonsarbeidet sammen med Stavanger kommune og dette fører til ny profilert gjennom media – avis, radio og tv og museet blir «samfunnsaktuelle». Et intervju på radio eller tv gir synlige økning i besøktallet.

Konsolidering av museene samt organisasjonsendring har skapt synergier på tvers av museene i MUST. Dette har ført til svært positiv utvikling som har blitt lagt merke til lokalt og nasjonalt. Vi kan nevne følgende faktorer til denne positive utviklingen:

- Felles tekniske og administrative tjenester
- Formidlingsmessige og faglige synergier på tvers av tematiske inndelinger
- Felles arrangement/dugnad ved museene
- Flere fagpersoner mer kunnskap
- Samarbeid gjennom nettverk på tvers av museene innen formidling, forvaltning og forskning
- Idéutvikling
- Sunn konkurranse internt og eksternt
- Større museum høyere status

Tema- og kulturturisme er økende, dette skal vi utnytte til å skape spennende arrangement og formidlingsopplegg for turistene der vi tar i bruk alle tre museer i Gamle Stavanger med byvandring og aktiviteter også utendørs bydelen.

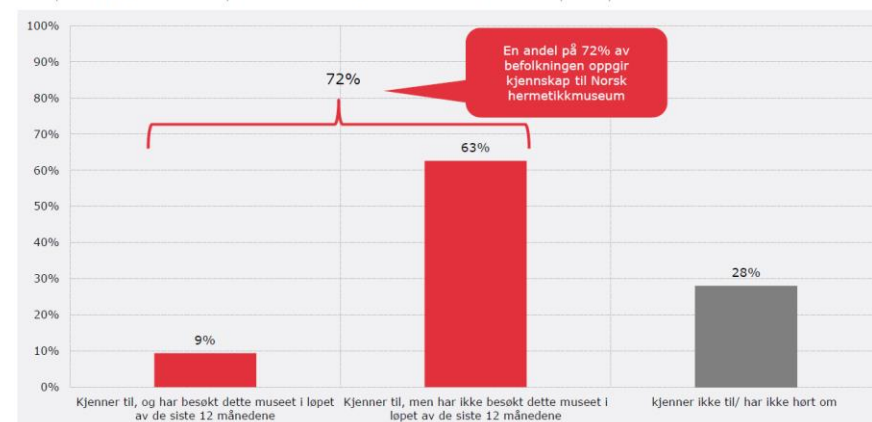
Nullpunktundersøkelse

I juli 2015 utførte Epinion en «Nullpunktundersøkelse» om befolkningen i Sør-Rogaland sin kjennskap til Museum Stavanger og deres museumstilbud. Undersøkelsen ble utført ved telefonintervju av 616 personer over 15 år. Norsk grafisk museum var ikke med i undersøkelsen siden museet var flyttet på lager og ikke var åpent for publikum.

Undersøkelsen viste følgende for Norsk hermetikkmuseum:

KJENNSKAP TIL NORSK HERMETIKKMUSEUM

Jeg vil nå lese opp en liste over de ulike museene som er en del av Museum Stavanger, og vil at du for hvert av dem skal oppgi om du ... (LES OPP ALTERNATIVENE). Hva er ditt forhold til Norsk hermetikkmuseum? (N=616)

Sommeren 2016 vil det bli utført en ny undersøkelse og Norsk hermetikkmuseet har satt seg mål at 5% flere skal ha besøkt museet.

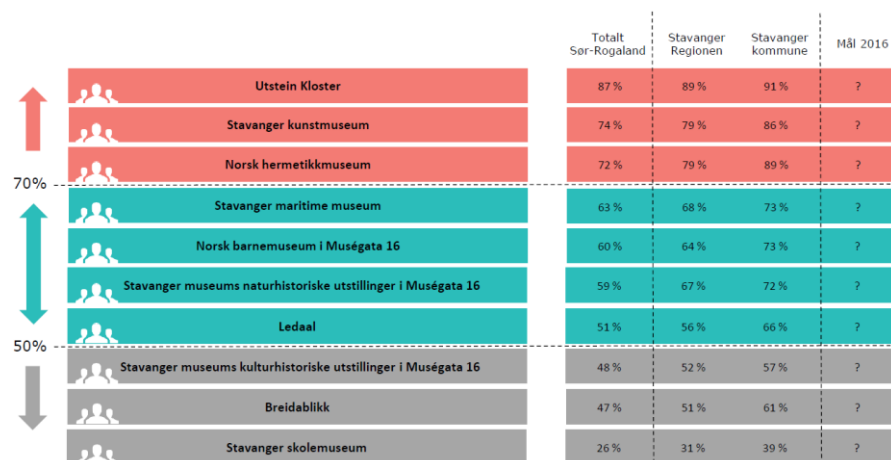
KJENNSKAP TIL NORSK HERMETIKKMUSEUM – PER DEMOGRAFI

Hva er ditt forhold til Norsk hermetikkmuseum? / Nedbrutt per demografi – for å se etter avvik fra totalen.
/Grafen illustrerer andel som oppgir kjennskap = kjenner til og har besøkt + kjenner til, men har ikke besøkt

KPI FOR KJENNSKAPSNIVÅ PER MUSEUMSTILBUD

Grafen illustrerer andel som oppgir kjennskap per museum KPI kortet kan brukes for å formulere målsetninger til neste måling
/Kjennskap = kjenner til og har besøkt + kjenner til, men har ikke besøkt

Gevinster ved samlokalisering

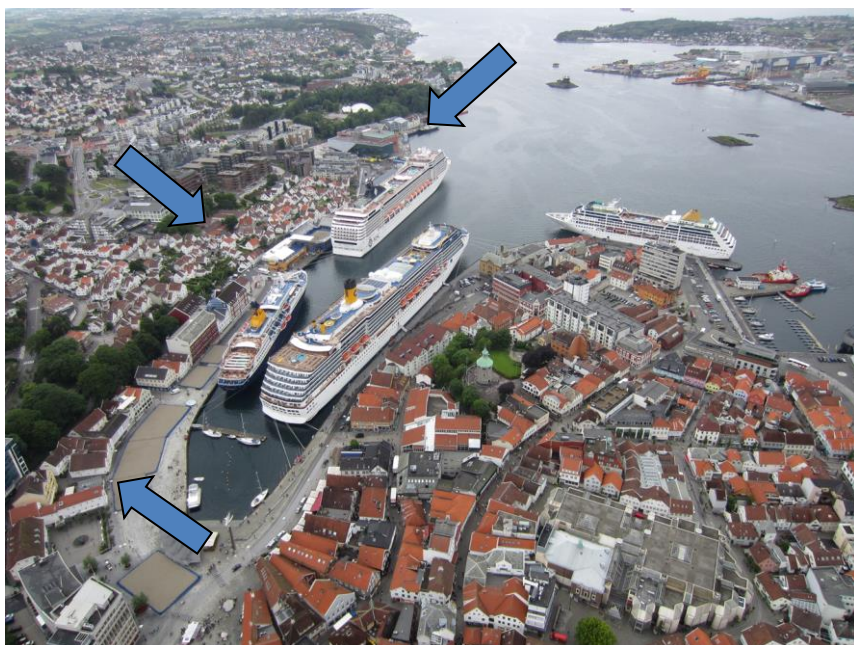
Historieformidling

En samlokalisering av disse museene gir et unikt utgangspunkt for å formidle Stavangers industrihistorie. Vi vil lage nye utstillinger om trykkekunst og hermetikkhistorie, og en ny, felles utstilling om litografi og iddis- og emballasjeproduksjon. Nye utstillinger for Norsk grafisk museum skal forankres i den lokale historien, de lokale avisene, trykkeriene og forlagene og deres spesialiteter, samt i lokale fagforeninger. Ved samlokalisering kan vi også utnytte felles fagressurser og ikke minst åpne opp for flere aktiviteter og opplevelser for publikum.

Økonomisk drift

Samlokaliseringen vil gi bedre økonomisk drift ved begge museene. Arbeidsoppgaver vil kunne utføres med færre tilsatte. I forhold til bemanning vil en oppnå følgende besparing;

- fra to til en leder
- felles kafé og resepsjon som dekker to museer
- felles samlingsansvarlig
- enklere vedlikehold av uteområdene for vaktmester
- enklere vedlikehold på nytt og rehabilitert museum
- mindre utgifter til oppvarming i nytt bygg
- sentralisering av byggene til MUST
- enklere vedrørende utleie – ett museum istedenfor to

Bildet viser Vågen i Stavanger, med Stavanger maritime museum innerst, Norsk grafisk museums tidligere plassering ytterst, og Norsk hermetikkmuseum i midten.

Økning i inntekter

Ved samlokalisering av to museer vil en kunne oppnå større inntjening ved begge museene. I dag har Museum Stavanger flest utleiedager på hermetikkmuseet, dette er et populært museum å leie på grunn av sine autentiske råe fabrikklokaler som gir en helt spesiell stemning enten det brukes til konfirmasjon eller foredrag. Museet har faste kunder fra næringslivet samt flere privat kunder som leier lokalene gjennom forskjellige livsløpsfaser. Ved å få en ny kafe, flere og bedre utstyrte møterom samt bedre sanitærforhold vil en oppnå større inntjening til begge museer ved samlokalisering.

Ved etablering av gode kafefasiliteter vil en kunne tilby bedre utvalg av mat fra lokale matprodusenter, sjøprodukter og sardiner røykt i museets røykeri. En vil også kunne røyke og selge ost fra lokale ysterier – lokale aktører kan

hjelpe hverandre frem. Lokale produkter kan bli en spesiell salgsvare som bl.a. kan selge fra museets nye butikk. I butikken skal en ellers utvikles et særegent assortiment som avspeiler begge museene med produkter som du ikke finner hvor som helst.

Museet som møteplass

Nye felles fasiliteter og utstillinger skal skape en møteplass for publikum, for byens og bydelens befolkning, for venneforeninger, organisasjoner og næringsliv. Dette området i Stavanger mangler et slikt møtested der en kan sette seg ned med en matbit og noe å drikke eller i uteområdet til en prat med naboen. Målet er at museets kafe skal fungere slik 1600-tallets kaffehus i London gjorde: være en åpen og uformell møteplass for alle, for diskusjon og brainstorming, lesing og skriving – gjerne i forbindelse med foredrag o.l. som vi arrangerer. Det skal være god wifi med online tilgang til bøker og tidsskrifter. Og god kaffe. I uteområdet kan en også sette opp teater, konserter eller lignende som skaper liv i bydelen.

I møte mellom disse to museene kan en skape et unikt miljø der kunst, demokrati og ytringsfrihet kan utøves og debatteres samtidig som næringslivet kan bruke utstyr på Hermetikkmuseet til nye produkter.

Utsnitt av illustrasjon som viser den felles foajeen med kafé, museumsbutikk og billettskranke.

Samarbeid med lag og foreninger

Foreninger og lag knyttet til hermetikkindustrien og Gamle Stavanger holder i dag sine møter på hermetikkmuseet, i den grad plassen tillater det. De har ytret ønske om å bruke det nye museet som treffsted, til møter og arrangement samt som visningssted for sine aktiviteter i mye større grad enn det har latt seg gjøre i nåværende lokaler. Museet ønsker å legge til rette for dette samt oppmuntre til frivillig arbeid ved museet. Det samme blir aktuelt for foreninger og lag som er knyttet til den grafiske industrien. Noen eksempler på samarbeidspartnere:

- Straen velforening, Beboerforening Gamle Stavanger
- Venneforeningen for Norsk grafisk museum
- Iddisklubben «Norway Brand»
- Sørvestlandet grafiske fagforening
- Grafill

Samarbeid med næringslivet

Norsk hermetikkmuseum har godt samarbeid med næringslivet. Flere bedrifter leier lokaler til møter, seminarer og andre arrangement. Presentasjon av museet, omvisning eller kåseri blir tilbudt møtedeltakerne, noe som er svært populært. Ved samlokalisering skal dette samarbeidet utvides til også å gjelde bedrifter innen medier og grafisk virksomhet.

Røyking av brisling på Norsk hermetikkmuseum.

Utforming av anlegget

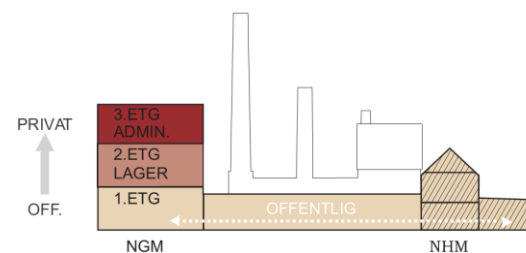
Publikumsflyt, publikumsfasiliteter

I planene for nytt grafisk museum bygget inntil Hermetikkmuseet er det lagt vekt på god publikumsflyt gjennom begge museene. Fra felles resepsjonen skal det være like lett tilgang til utstillingene i begge museer som skal knyttes sammen med temautstilling som viser hvor viktig grafiske industri var for hermetikkindustrien.

HMS/Infrastruktur - og universell utforming

Det stilles krav til all offentlig virksomhet med hensyn til universell utforming, helse, miljø og sikkerhet. For å kunne ivareta disse kravene og samtidig bevare den autentiske hermetikkfabrikken er det nødvendig å gjøre tiltak som tilsluttes de gamle lokalene, slik som heis, ventilasjon og bedre sanitærforhold. Dette vil bli ivaretatt gjennom et nytt bygg for grafisk museum som knyttes til Hermetikkmuseet. I det nye bygget skal det monteres heis som også skal knyttes til det eksisterende bygget for å gjøre det mulig for bevegelseshemmede å se utstillingene i 2. etasje i Hermetikkmuseum. I utstillingene skal det legges vekt på gode og lettleste tekster for synshemmede, også med blindeskrift.

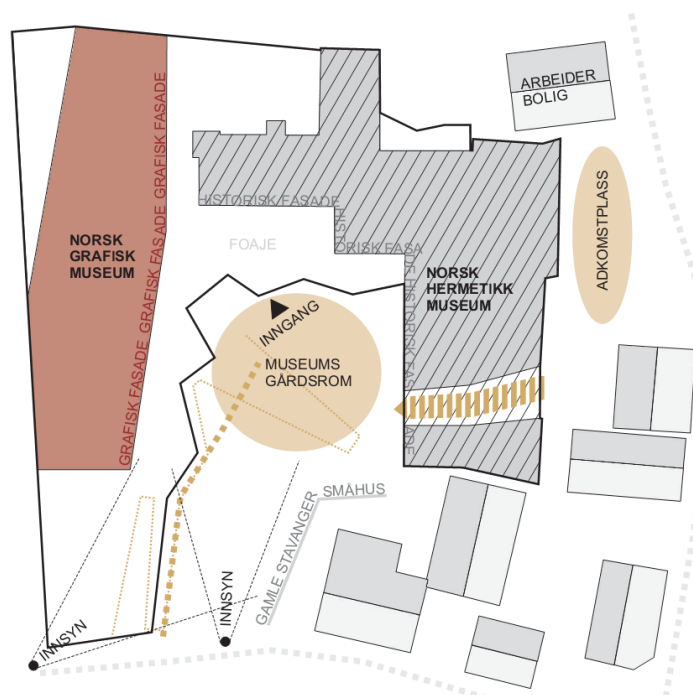
Kafe og resepsjonsområdet og sanitærforholdene skal tilfredsstille krav for universell utforming og være lett tilgjengelige for alle og det skal være tilstrekkelig kapasitet også i for framtiden.

Museumsfaglig sikring

Det nye museet skal bygges for fremtiden det vil derfor legges stor vekt på sikkerhet for gjenstander - brann, klima og tyveri. Vi skal bygge et museum der vi kan låne inn viktige utstillinger fra inn- og utland som stiller ekstra høye sikkerhetskrav. Vi skal holde oss orientert om de til enhver tid gjeldende sikkerhetskrav fra museer i inn- og utland samt krav til statsgaranti ved innlån.

Helhetlig sikkerhetstenkning i alle ledd er viktig og MUST har egen sikringsleder og har utført ROS-analyse for begge museer. «Security by design» - det skal bl.a. etableres en sikkerhetssone som kan låses av ved inn- og utlasting av gjenstander samt skallsikring og fysisk sikring etter gjeldende standard. Det skal være adgangskontroll, sikkerhetssoner, manuell vakthold, eksternt samarbeid, kameraovervåkning, mobilt vakthold etter stengetid, vakt i publikumsarealene, gjenstandssikring, renhold i åpningstider osv.

Fra Eder Biesels konkurranseskisse om utforming av nybygget:

Nybygget skal synliggjøre Norsk grafisk museum uten å konkurrere med småhusbebyggelsen i tre som omgir tomten. Innsynet til indre park- og gårdsrom med de historiske fasadene til den gamle hermetikkfabrikken skal ivaretas.

Nybygget får sin egen, moderne grafiske identitet, inspirert av settekasen, som forenes med det historiske uttrykket i gårdsrommet. Glassvegger og deler av tak i glass skal sikre at røykeriets historiske fasade er synlig, og gir også utsyn fra røykeriet og foajeen.

De historiske fasadene til den tidligere hermetikkfabrikken mot det moderne «settekasemøbelet» til grafisk museum skaper en unik og autentisk atmosfære for disse samlokaliserte museene. Begge museenes identitet skal vises i foajeen ved at de ulike bygningsdelene ses herfra.

Nybyggets plassering og volum skal ta hensyn til viktige siktlinjer og bygningsskala. Attraktive grønne rom skal gjenskapes i samspill med utforming av fasadene.

Det etableres en sentral hovedinngang med flere tilkomster for å bli synlig og inviterende for alle brukergrupper. Vareleveranser og personalinnang etableres mot hjørnet Haugvaldstadgata / Andasmauet. Her vil en lett kunne låse av et uteområde for av og på lessing av utstillinger.

Bevegelsesmønsteret i Gamle Stavanger utvides ved å forbinde viktige gangforbindelser gjennom museumsanlegget og aktivisere gaterommet Haugvaldstadsgate / Andasmauet.

Utomhus

Tomten ligger i skrått terreng, og gårdsrommet forbinder alle nivåene i nybygget slik at det møter det eksisterende terrenget mot tomtегrensen. Mest mulig areal beplantes slik at gårdsrommet oppleves frodig og grønt.

Adkomst til hovedinngangen sikres med generøse trappetrinn og rampe i tilnærmet universell utforming. Disse kan i kombinasjon med den skrånende gressplen benyttes som amfi ved utendørsarrangementer i tilknytning til kafe, foaje og uteservering i gårdsrommet. Bygningsmassen er plassert slik at gårdsrommet får mest mulig sol.

Jurybegrunnelse

Juryen la i sine diskusjoner av de tre konkurranseutkastene lik vekt på museumsfaglige, arkitektoniske, urbane, landskapsmessige, tekniske og økonomiske synspunkter. Vinnerutkastet «Møte i Gamle Stavanger» scorete klart høyest på utstillingsmessige og logistiske forhold og flere av museets andre funksjonskrav.

Bygningens formspråk forholder seg til bakenforliggende næringsbebyggelse på en god måte, og signaliserer samtidig at dette er et grafisk museum og noe nytt som samtidig respekterer tiliggende kontekst på en sterk og usentimental måte.

Juryen anbefaler at flere gode ideer og løsninger fra de to andre utkastene studeres nøye og vurderes innpasset i vinnerutkastet, slik premissene for en plan- og designkonkurranse gir anledning til. Følgende punkter anbefales spesielt vurdert:

- Arealet bør forsøkes redusert noe, idet det oppsatte romprogram er noe overskredet.
- Foajeområdets utforming bør studeres nærmere, ikke minst kafefunksjonen.
- Personalinngangen kan med fordel fjernes og kombineres med varelevering.
- En mulig gangtrase over foajetaket via dugnadsgjengens uteareal og ut i parkdraget i nord bør undersøkes
- Den utsmykkede glassfasaden må bearbeides og gis større egenidentitet/originalitet
- Plassering av teknisk rom i 3. etasje bør om mulig flyttes.

Det nye museumskomplekset sett fra krysset Haugvaldstadgata og Andasmauet.

BRA Arealoppsett

1.etg.	
Publikumsmottak og interne funksjoner	371,2 m2
Utstilling	618,4 m2
2. etg.	
Varemottak og lager	363,0 m2
3. etg.	
Administrasjon	230,7 m2
Teknisk sentral	92,8 m2
SUM	1676,1 m2

Eksteriør og materialer

Som materialer foreslås rød tegl, glass som speiler omgivelsene, hvit og rødbrun farge for utvendige overflater. Til interiøret foreslås en lys tresort, f.eks. bjørkefinér. Materialvalgene er inspirert av Gamle Stavangers karakteristiske hvite trehus med tak i rød teglstein, samt hermetikkfabrikkens lysegrå puss og dører og vinduskarmen i rødbrun farge. Nybyggets fasade inspireres av sette-kassen fra grafisk produksjon, med bokstaver som kan produseres med moderne trykkprosesser på glass.

I eventuell annen utsmykning i utemiljøet vil det også være aktuelt at MUST samarbeider med en kunstner, gjerne med typografi som et sentralt element.

Tomten

Tomten hvor nybygget er planlagt plassert, eies av Stavanger kommune. Norsk hermetikk-museums bygning ble opprinnelig bygd som garveri og var i bruk som hermetikkfabrikk fra 1916 til midten av 1950-årene. Dette autentiske industrimiljøet skal ivaretas samtidig som nybygget gir en nødvendig oppgradering av publikumsfasiliteter og universell utforming/tilgjengelighet.

I reguleringsplan 689 fra 1990 inngår tomten i Gamle Stavanger, spesialområde av kulturhistorisk og antikvarisk verdi. Det foretas en omregulering av tomten.

Illustrasjon av skrånende terreng og eksisterende lagerbygning fra 1987 som står der nybygget er planlagt.

Museets utstillinger, formidling og aktiviteter

Publikums møte med bygninger og utstillinger

Ved utformingen av nybygget i Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse møter publikum museene gjennom en felles inngang, med billettskranke, informasjon, butikk og kafé. Herfra kan besøkende velge om de vil se bare ett av museene, eller besøke både Norsk hermetikkmuseum og Norsk grafisk museum. Derfor skal museene knyttes sammen med en utstilling om den felles industrihistorien rundt produksjon av etiketter, emballasje etc. Denne utstillingen skal danne en naturlig forbindelse mellom de to museene, uansett hvilket du har besøkt først.

Det nye grafiske museet skal åpne opp for alle tema knyttet til det trykte ord og bilde, og fortellingen skal forankres i lokale trykkeriers, avisers og fagforeningers historie. I det nye museumsanlegget skal vi skape samfunnsaktuelle utstillinger basert på produksjon av ny kunnskap, og en aktiv og moderne formidling av byens industrihistorie i lokaler tilrettelagt for alle, uansett alder, funksjonalitet eller etnisitet.

Nybygget skal ivareta universell utforming og forbedre tilgjengeligheten til det eksisterende hermetikkmuseumet. Vi vil sette publikumsopplevelsen i sentrum, og utvikle det nye museumsanlegget til et innbydende sosialt møtested med attraktive utstillinger, kafé, museumsbutikk og publikumsaktiviteter.

Bygningene og utstillingene skal oppleves som tilgjengelige og trygge for ulike publikumsgrupper – både fysisk og mentalt. Vi ønsker å skape gode rom som gir trygghet for læring. Tilrettelegging på norsk, engelsk og i blindeskrift skal sammen med typografi, farger og symbolbruk gjøre det lett å orientere seg i rom og utstilling. Disse og andre grep skal gi stimulanter til publikums multiple intelligenser. Vi vil også skape interaktivitet, både gjennom fysiske aktiviteter og på skjerm.

Publikum møter en felles inngang med billettskranke, butikk og kafe.

Museumsfortellingens fire hovedkonsepter

Fra 1300-tallet hadde renessansen og humanismen lagt grunnlag for en mer kritisk holdning til tekst og autoriteter. Med Johan Gutenbergs oppfinnelse av løse typer støpt i bly og en ny trykkpresse på 1400-tallet, kunne tekst produseres raskere og mer profesjonelt. De mer kritiske og verdslige holdningene fikk hjelp til spredningen ved at de nye trykkpressene kunne produsere bøker og pamfletter billigere og raskere enn før, og dette førte videre inn i opplysningstiden og moderniteten. Litteratur på folks morsmål bidro til å spre kunnskap og kritisk refleksjon, og forsterket gryende ønsker om å bli hørt og regnet med i utviklingen av samfunnet – ikke minst det å få medbestemmelsesrett og stemmerett ved valg.

Med oppfinnelsen av litografiet ble det fra ca. 1800 mulig å reproducere kunstverk og portretter av viktige personer, og for en billig penge kunne alle nå ha bilder på veggen. Slik har også det trykte bilde spilt en rolle i demokratiseringen av samfunnet. Bøker og aviser er de første virkelige masseproduktene, og etter hvert blir trykkekunsten en viktig del av det nye forbrukersamfunnet, hvor vareprodusentene trengte reklameprodukter og tiltrekkende emballasje til sine produkter. Med bakgrunn i dette har museet utviklet fire hovedkonsepter som museets formidling, undervisning, foredrag, kurs og aktiviteter skal baseres på:

Det skrevne ord: Dette omhandler skriftkulturens utvikling og betydning, særlig for oppbygging og utvikling av kunnskap og vitenskap. Konseptets grunnstein er skriftsystemer og alfabeter, samt de ulike mediene det skrevne ord er blitt festet til.

Det trykte ord: Dette er det mest omfattende konseptet, som går på typografi, mangfoldet av trykksaker og medier, den teknologiske utviklingen innen trykkekunsten, alle maskinene, håndverkene og yrkene som har vært og er involvert. Dette knyttes opp til samfunnsutviklingen gjennom opplysningstiden og moderniteten, og hvilken betydning det trykte ord har hatt for folkeopplysning, demokratisering og spredning av kunnskap, kamp for rettigheter (eks. arbeiderbevegelsen), medvirkningsrett og ytringsfrihet.

Det trykte bilde: Under dette konseptet fokuserer vi på ulike teknikker til produksjon av original grafisk kunst og til reproduksjon av kunst, fotografier og div. illustrasjoner. Herunder kommer også litografiet og den felles

industrihistorien i Stavanger. Den grafiske industrien produserte etiketter (iddiser) og annen emballasje til hermetikkindustrien. Reproduksjon og reproteknikk er en viktig del av fotografihistorien, og vi vil trekke fram klisjéproduksjon og mørkeromsarbeid.

Fra papir til skjerm: Gjennom dette konseptet utvikles grafisk museum til et mediemuseum, der vi tar for oss den gjennomgripende teknologiske endringen fra 1960-tallet og frem til nåtiden. Den teknologiske utviklingen gjør at blyet forsvinner, og vi får en overgang til fotosats og data. Vi opplever fenomener som «avisdød», «trykkeridød», og fagforeningskamper der typografene viste seg som sterk faggruppe. Vi får nye medier og medieplattformer, og ikke minst dagens sosiale medier som påvirker samfunnet på godt og vondt. .

Utstillinger, formidling og undervisning

Alle disse konseptene og deres mange undertemaer skal formidles til publikum gjennom en kombinasjon av basisutstillinger, skiftende temautstillinger og undervisningsopplegg som museet utvikler og gjennomfører, rettet mot ulike publikumsgrupper.

Basisutstillingene skal omhandle trykkekunstens og grafisk industris historie rettet mot et generelt publikum, der formidlingen holdes på et relativt enkelt nivå, med lite fordypning i kompliserte teknikker etc. Utstillingene skal utformes med interaktive deler hvor man kan ta på fysiske objekter. Utstillingskataloger, skjermer, Ipad-er el.l. skal være tilgjengelige for frivillig fordypning.

Det skal lages en utstillings- og formidlingsplan for *skiftende temautstillinger* som skal ta opp temaer fra historien og samtiden som vi ikke har plass til eller ikke kan gå tilstrekkelig i dybden på i basisutstillingene. Utstillinger av og om grafiske kunstnere er et eksempel på aktuelle temaer, et annet er sosiale medier. Slike temautstillinger kan produseres av museet selv, av eksterne tilbydere eller i samarbeid, og vi skal være åpne for (vandre)utstillinger fra andre museer og institusjoner.

Alle utstillinger skal ha forskningsbasert faglig innhold som formidles med internasjonal utstillingsteknisk kvalitet.

Formidlingstilbudet skal utfylle basisutstillingene og de skiftende utstillingene. Det skal tilbys omvisninger for vanlige besøkende, både generelle omvisninger på faste tidspunkter og skiftende spesialomvisninger. Et eksempel er besøk for mennesker med demenssykdommer. Det skal utvikles undervisningsopplegg for barnehage, grunnskole, videregående skole og studenter. Samarbeidsprosjekt med barnemuseet der bruk av sosiale medier blant barn og unge blir belyst fra positiv og negativ side.

I hermetikkmuseet vil vi også videreutvikle samarbeid med skolene, f.eks. se på muligheten for å arrangere røykekurs for restaurant- og matfagelever i videregående skole.

Frivillig og tidligere daglig leder Alf Beckstrøm hjelper skoleelever med å trykke tresnitt på en gammel hånddrevet trykkpresse.

Kurs, aktiviteter og samarbeid

I tillegg til egenutviklede utstillinger og formidling, søker vi samarbeid med ulike eksterne aktører om *aktiviteter* hvor publikum kan delta og gjerne lage ting selv. Vi vil bygge videre på samarbeidet med museets venneforening og deres dugnadsgjeng, som har bidratt med vedlikehold og demonstrasjoner av f.eks. setting og trykking av tekst ved skolebesøk og på aktivitetsdager. Deres virksomhet er også en viktig videreføring av immateriell kulturarv og håndbåren kunnskap, som vi skal legge til rette for i de nye lokalene.

Et eksempel på aktivitet for barn vi ønsker å bygge videre på, er et tidligere samarbeidsprosjekt med Stavanger kunstmuseum. Barna deltok først på formidling og kunstverksted på kunstmuseet, der de laget sitt eget linoleumssnitt som de fikk trykket i en hånddrevet trykkpresse på grafisk museum ved hjelp av dugnadsgjengen. Dette var et vellykket prosjekt for barna og for den tverrfaglige virksomheten i MUST ved at et kunstmuseum og et industrimuseum samarbeidet om felles tematikk. Vi ønsker også å lage kurs, spesialomvisninger og foredrag med eksterne aktører for et generelt publikum og for spesielt interesserte. Venneforeningen har eksperter på ulike tema som kan involveres i slike aktiviteter, og vi ser for oss å søke samarbeid med andre eksterne eksperter fra ulike miljøer.

Nåværende og mulige samarbeidspartnere

Vi vil søke samarbeid med lokale og nasjonale institusjoner om utstillinger, lån, vandreutstillinger, aktiviteter, foredrag, kurs etc.:

Lokalt	Nasjonalt
Sørvestlandet grafiske fagforening	Norsk teknisk museum
Grafill – interesseorganisasjon innen visuell kommunikasjon	Norsk folkemuseum
Grafisk Verksted	Pressemuseet Fjeld-Ljom
Stavanger kulturhus Sølvberget	Sivert Aarflot museum
Kapittel-festivalen	Bergens tekniske museum
ICORN – det internasjonale fribynettverket	Avistegnernes hus – Nasjonalt senter for tegning og ytringsfrihet
UiS: journalistutdanningen og literacy studies	Museumstrykkeriet på Gamle Hvam Museum
Lokale medier, f.eks.: NRK, TV Vest, Stavanger Aftenblad, Rogalands Avis	Grafisk museum Buskerud (drives av Drammen Trykkerklubb)
MUST: Stavanger kunstmuseum, Stavanger skolemuseum m.fl..	Norsk handelsmuseum/Norsk reklamemuseum
MUST: Venneforeninger	Litteraturhusene i Oslo, Bergen etc.

Kostnader og finansiering

Kostnadskalkyle bygg

Kostnadskalkyle er laget av AS Bygganalyse og kalkylen er delt i tre:

1. Nytt museum med 1719 m2BTA
2. Eksisterende museum (Hermetikk) med 757 m2BTA
3. Utomhus UMA (utvendig mark).

Til sammen 1719 + 757 = 2 476 m2 BTA

Erfaringspriser er regnet ut fra 1719 m2BTA. (Alle etasjer, målt på tegninger, omkrets ytterside yttervegger for alle etasjer).

Fotavtrykket BYA er plan 1: 970 m2 for nytt museum + 527 m2 for eksisterende museum = 1 497 m2 BYA.

Vi er på et tidlig stadium og det er mange løsninger som ikke er avklart. Det er også usikkerheter rundt hva som må gjøres i eksisterende museum.

Innhold	Pris	Pris/m2	m2	Type(m2)	Side
 Norsk Grafisk Museum	77 817 355	31 428,7	2 476	BTA	005
Delprosjekter :					
 Museum	67 792 292	39 437,1	1 719	BTA	009
 Utendørs	3 755 998	3 516,9	1 068	UMA	013
 Eksist. Museum	6 269 065	8 281,5	757	BTA	017
 Kalkyle(Elementer)					020

Kode	Beskrivelse	Prosjekt	Enh
UMA	 Utvendig mark	1 068	m2
BYA	 Bebygd areal	1 497	m2
BTA	 Brutto areal	2 476	m2
YUM	 Yttervegg under mark	669	m2
YOM	 Yttervegg over mark	869	m2
INV	 Innervegg	1 557	m2
N1	 (YUM+YOM)/BTA	0,62	
N2	 INV/BTA	0,63	

	Pris	Pris/BTA	Andel
 1 Felleskostnader	9 542 029	3 853,8	17,1%
 2 Bygning	28 058 345	11 332,1	50,2%
 3 VVS	5 932 071	2 395,8	10,6%
 4 Elkraft	4 350 351	1 757,0	7,8%
 5 Tele og automatisering	2 661 182	1 074,8	4,8%
 6 Andre installasjoner	2 805 000	1 132,9	5,0%
 1-6 HUSKOSTNAD	53 348 978	21 546,4	95,4%
 7 Utendørs	2 585 853	1 044,4	4,6%
 1-7 ENTREPRISEKOSTNAD	55 934 831	22 590,8	100,0%
 8 Generelle kostnader	9 746 111	3 936,2	17,4%
 1-8 BYGGEKOSTNAD	65 680 942	26 527,0	117,4%
 9 Spesielle kostnader	265 969	107,4	0,5%
 1-9 PROSJEKTKOSTNAD	65 946 911	26 634,5	117,9%
 RM Reserver og marginer	11 870 444	4 794,2	21,2%
 Kalkyle	77 817 355	31 428,7	139,1%

Kostnadskalkyle m/ inventar, utstyr og utstilling

MUST skal bygge museum for framtiden og det er nødvendig med ekspertise på utstillingsdesign så tidlig som mulig i prosessen, helst allerede ved utarbeiding av byggeprogram. 114 kvm av utstillingsarealet skal være i brukt til museets trykkeri, der maskiner skal være i drift.

Erfaringsbaserte priser på utstillinger er ca kr 25.000 per kvm.

Utstillingsarealet er på ca 600 kvm.

114 kvm er arealer til produksjonslinje med grafiske maskiner i drift.

Pris for inredning og utstilling:

486 kvm x 25.000 = ca 12 mill

114 kvm x 6 = ca 680.000

Inventar og utstillinger kr 12.680.000.

Nytt museumsbygg, tilpasninger i eksisterende bygg, utendørs, inventar og utstilling

kr 90 497 355.

Finansieringsplan

Finansieringsarbeidet er avgjørende for framdriften i prosjektet.

Stavanger kommune	40 mill
Rogaland fylkeskommune	15 mill
Kulturdepartementet	30 mill
Sponsorer / private gaver	5 mill

Oppfølging og framdrift

Styringsgruppe med ansvar for veiledning og overordnet strategi for Museumsvisjonen og Nytt grafisk museum.

Prosjektgruppe med ansvar for daglig oppfølging og strategi for Museumsvisjonen og Nytt grafisk museum.

Arbeidsgruppe for utvikling av bygg og innhold (avd.dir., leder NGM, leder NHM, rådgiver NHM, museumspedagog NHM/NGM. Suppleres med adm. dir., teknisk leder, publikumsleder, regnskapssjef og andre etter behov i det løpende arbeidet).

Referansegruppe med eksterne representanter for utvikling av innholdet i museet. Vi søker representanter fra Universitetet i Stavanger, lokale medier, næringsliv, grafisk fagmiljø og interesseorganisasjoner, venneforening og videregående skoler.

Milepælsplan

Programfasen

Museet startet programfasen i 2011 med utarbeiding av romprogram og mulighetsstudie. I 2014 ble et romprogram for samlokaliseringen av de to museene, i samarbeid med vernemyndigheter og naboer/gjenboere utarbeidet. Et viktig moment under denne fasen var å avstemme forventninger og ambisjoner.

- Behovsutredninger - **Utført**
- Mulighetsstudier - **Utført**
- Avklare regulering og evt. Igangsetting - **Igangsett**
- Kostnadsoverslag - **Utført**
- Rom- og funksjonsprogram – **Utført**
- Byggeprogram med kostnadsestimat – **Skal utføres**

Reguleringsarbeid

Plannr. 2590P Industrimuseene på Straen, Eiganes og Våland bydel.
Oppstartsmøte med Stavanger kommune 08.09.15. Oppstart 24.09.2015.
Annengangs behandling levert februar 2016, politisk behandling vår 2016.

Forprosjektfasen

Romprogrammet ble lagt til grunn for utlysning av arkitektkonkurransen som ble gjennomført våren 2015 som begrenset/invitert konkurranse. 57 søkere, tre ble valgt ut til å gå videre. Eder Biesel Arkitekter leverte vinnnerskissen.

Byggeprogram skal utformes sammen med brukere og arkitekt. Løsninger skal vurderes og prosjekteres. Her er det viktig at vi engasjerer museumsdesigner.

Detaljprosjektfasen

Fasen innebærer detaljprosjektering og kontrahering av entreprenør. Det utarbeides detaljerte tegninger og beskrivelser som igjen danner grunnlaget for kontraktinngåelse med entreprenører. Kvaliteten på dette materialet er svært viktig for en vellykket gjennomføring av byggefasen.

Byggefasen

Denne fasen innebefatter bygging, overtakelse bygg, teknisk prøvedrift og overtakelse av tekniske anlegg.

Tidsplan

Prosjektfase	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Romprogram	Høst 2014						
Arkitekt-konkurranse	Vår 2015						
Regulerings-arbeid	Oppstart september 2015	Politisk behandling sommeren 2016					
Finansiering							
Byggeprogram							
Utstillingsprogram							
Åpning!							?

Referanser

Norsk grafisk museum Romprogram, utarbeidet av Bitten Bakke, Piers Crocker, Ingrid Tjemsland, May Tove Nyrud, 5.11.2014.

Skisseprosjekt Eder Biesel, 2012?

«Møte i Gamle Stavanger». Skisse til arkitektkonkurranse, Eder Biesel Arkitekter.

Juryrapport av 16.2.2015 fra begrenset plan- og designkonkurranse for nytt grafisk museum, Stavanger.

Kostnadskalkyle fra AS Bygghanalyse, 8.4.2015.

Museum Stavanger, *Et museumsløft for fremtiden. Strategiplan for utvikling av bygg og anlegg 2014–2015*.

Nullpunktsmåling om befolkningen i Sør-Rogaland sin kjennskap til Museum Stavanger og deres museumstilbud, Epinion, 2015.

«Industrihistorie i Gamle Stavanger. Samlokalisering av nytt grafisk museum og Norsk hermetikkmuseum?», *Stavanger Aftenblad* 4. april 2014 [kronikk].

Nyrud, May Tove (2013): «Norsk grafisk museum i 20 år – og litt til», s. 8–69 i *Museum Stavanger Årbok 2013*.

Nyrud, May Tove ([2016]): *Grunnbok for nye utstillinger*, manuskript under arbeid pr. 2016.

Fotokrediteringer

Forsiden: Illustrasjon fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

s. 2: Illustrasjon fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

s. 3: Illustrasjon fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

s. 4: Foto: Museum Stavanger / Norsk grafisk museum.

s. 5: Foto: Museum Stavanger / Norsk hermetikkmuseum.

s. 6: Foto: Museum Stavanger / Norsk hermetikkmuseum.

s. 7–8: Illustrasjon fra «Nullpunktsmåling».

s. 9: Venstre side: Foto: Stavanger Havn [hentet fra <http://www.stavanger-havn.no/event/galleryimages/famid/347622>].

s. 9: Høyre side: Illustrasjon fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

s. 10: Venstre side, foto t.v.: Kaitlin Bailey, Matador Network, FjordNorge AS.

Venstre side, foto t.h.: Museum Stavanger / Norsk hermetikkmuseum.

Høyre side: Illustrasjon fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

s. 11: Illustrasjon fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

s. 12: Illustrasjon fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

s. 13: Venstre side: Illustrasjoner fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

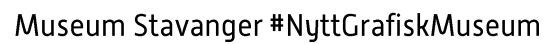
Høyre side: Foto: Museum Stavanger / Norsk hermetikkmuseum.

s. 14: Illustrasjoner fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

s. 16: Foto: Elisabeth Tønnessen / Museum Stavanger.

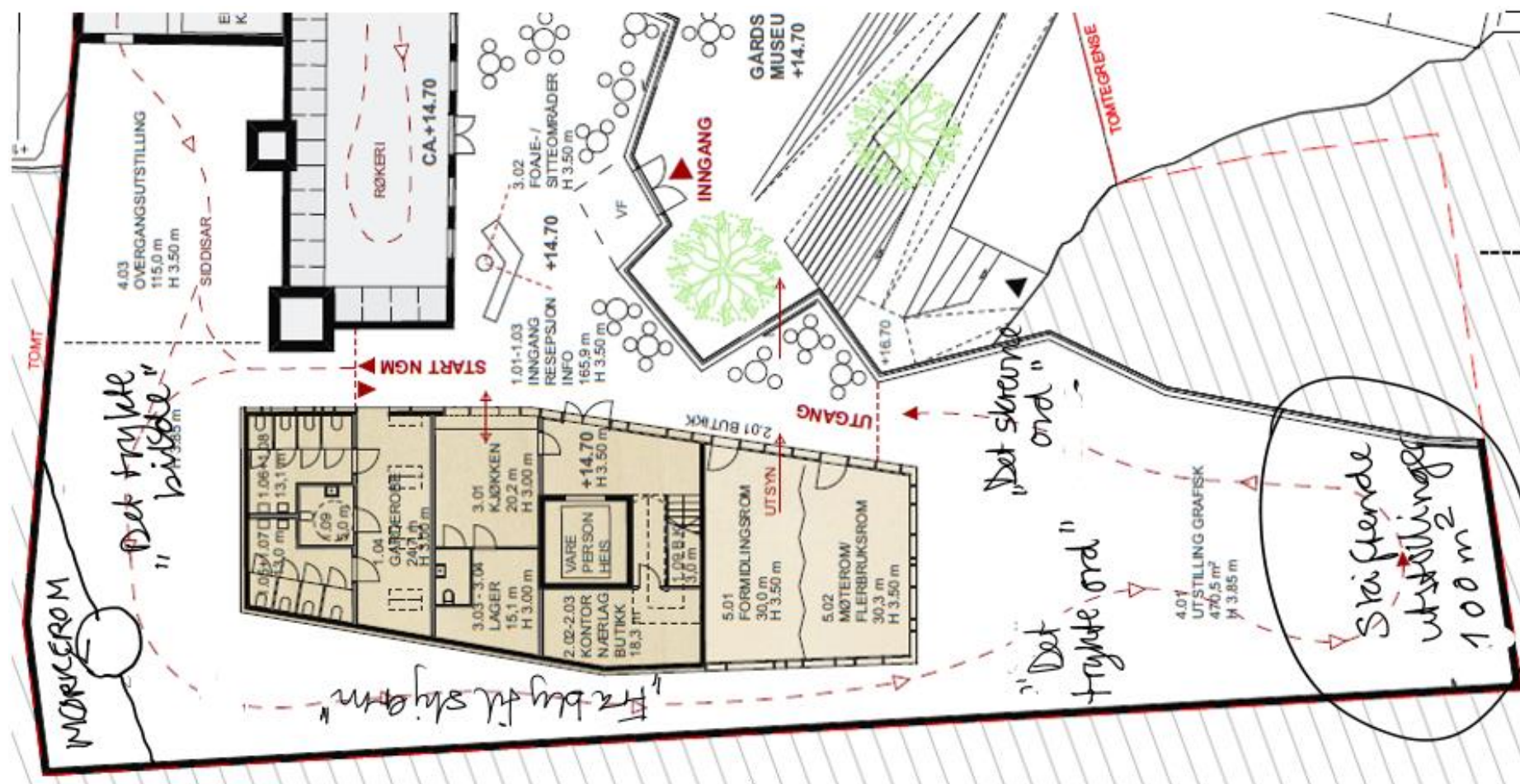
s. 21–24: Illustrasjoner fra Eder Biesel Arkitekters konkurranseskisse.

Plantegninger for 1., 2. og 3. etg. utarbeidet av Eder Biesel Arkitekter.

Skisse 16.2.2016

Ny disponering av arealer til hovedkonsepter og skiftende utstillinger (endringer v/MUST)

Kontaktpersoner

Administrerende direktør Siri Aavitsland, Avdelingsdirektør Bitten Bakke, Leder Norsk grafisk museum May Tove Nyrud, Kommunikasjonssjef Lene Berge Førland